

Szabó Ivett

MONOLÓG
A PÁRBESZÉD
PEREMÉNHARAG ANITA: ÉVSZAKHOZ KÉPEST HŰVÖSEBB.
MAGVETŐ KIADÓ, BUDAPEST, 2019.

Harag Anita első kötetében nincsenek kinagyított, kimerevített pillanatok, minden élettörténet az egymásutáni percek nehéz sorából rajzolódik ki. Ez az időtapasztalat hosszas olvasás után könnyen velem marad. Kinézve a könyvből, egy folyamatos belső feszültség vastag levegőjét tapintom minden moccnásban.

Több novella érzékenyen tematizálja, kettő (*Magyarul, Cerasela*) pedig középpontba helyezi a kimondás és hallgatás közti szorongó létmódot, ami- ben a külvilág jelzései nem egyértelműsíthetők, az amúgy is zavaros belsőt pedig tovább szaggatják. Így az írások nyomasztók maradnak, attól függet- lenül, hogy az élet folyamatiságát jelenítik meg a mindennapok próbálko- zásain keresztül. A kötetben megtörténő legtöbb cselekvés mintha az *élni mégiscsak kell* sóhajából indulna ki.

A szereplők a közösségekben, melyekben élnek, jellemzően félreeső he- lyet foglalnak el. Mindőjüket determinálja családi hátterük, az egymás utá- ni generációk önmagukról és egymásról megrajzolt képe. Egyfajta hozomány minden kórkép és traumatikus tapasztalat zsigeri élménye. A *Családi anam- nézis* játszik rá legerőteljesebben az öröklődő betegség életmódformáló vol- tára, ahol az elbeszélő jelene és jövőképe is a megelőző szűrések és vizsgálá- tok megnyugtató rendszerszerűségében rajzolódik ki. Az *Ásványvíz* című novellában a nagymamától elidegenedett unoka minden tartózkodása el- lenére nagymamájához hasonlatossá válik, a zárómondat a nagyszülő kép- zelgéseinek áttételes voltát sugallja, azt, hogy a megfigyeltség érzete is át- öröklődhet. A felek közötti viszony jellegét a megnevezés is illusztrálja,

Nórának csak Magdaként létezik a számára nagyon idegen személyiség. Hasonló eljárást alkalmaz a *Székesfehérvártól nyugatra*, ahol a még gyermekkorban eltávolodó apa is csak Istvánként él lányának gondolataiban. A halott után maradt omladozó és rendetlen telek az apa személyiségének egészét juttatja közelebb lányához, aki mintha a gyászmunka részeként tüntetné el onnan párjával az összes lomot és szemetet, és minden betoppanó, állítólag jó szomszédnak hagyja, hogy elvigye a kiszemelt használati tárgyakat.

Több olyan elbeszélővel is találkozunk, aki önmagát az előző generációk árnyékából határozza meg. A *Huszonöt méter* anya-lánya kapcsolata folyamatosságában alakul, a két fél néhol egymás meghosszabbításaként tűnik fel: „Tudja, hogy figyelik, akárhol van, keresik a tekintetét, bele akarnak nézni a sötétbarna szemébe. Nem néz senkire, de tudja. Helyette én nézek, engem nem figyel senki.” Ugyanakkor az anya figyelemfelkeltő szépsége referenciaponttá válik a lány számára, aki ebből kiindulva méri saját kinézetét, mellyel kapcsolatban meggyőződése a megfigyelésein alapszik: „Nem szeretek csúnya lenni, tudom, milyen az, ha valaki gyönyörű. Anyám azt mondja, szép vagyok, de anyám hazudik. Nem tudja, milyen csúnyának lenni, miközben azt hazudják, szép.”

A párbeszéddek a szövegtesttől nem különülnek el, egy-egy jelölő hívja fel a figyelmet a megszólalásokra, de izgalmasabb, amikor a kontextusnak hála válik egyértelművé, mi marad belső beszéd szintjén, és mi válik mások számára is hallhatóvá. A *Lánchíd északi oldala* még erőteljesebb lehetne, ha az első felében kevesebb *mondta* törné meg a külső és belső beszéd váltakozását. Így még jobban érvényesülhetne a főleg párbeszéddekből álló novella különös fókusza, amely által a ki nem mondott és a fiú által kimondott tartalom együttesen építi a lány identitását, összemosva az énképet a társ által megalkotott identitáskonceptióval.

A novelláskötet szinte összes darabja énbeszédet alkalmaz. Az *Ásványvíz* és a *Magyarul* ugyancsak egy szereplő nézőpontját érvényesíti, a szabad függő beszéd finoman olvad egybe a személyiség motivációiba belelátó elbeszélővel. A harmadik kivétel, *A kutya a szőnyegre pisil* az élettársak egymáshoz való viszonyát a kutyájukról való gondolkodás- és gondoskodásmód által is illusztrálja, fellibbentve a család egy kortárs formáját, ahol a háziállattartás egyfajta önkéntelen kompenzálása a gyermektelenségnek.

Néhol a beszédmód megszagatja egy-egy fiatal szereplő tudásának egységességét. A *Huszonöt méter* elején az esküdöző édesapa és a kegyesen megbocsájtó édesanya színjátékszerű viselkedését a gyermek elbeszélő furcsa általánosítással nyugtázza, ezzel kilógva az itt és most, szubjektív való-

ságértés pozíciójából: „Nekünk játszanak, de én látom, anyám nem a nyugodt feleség. Dühös, a szemöldöke árulja el, a két szemöldöke közötti mély ránc, ami még mélyebb, ha apám iszik. Ő sem a nemtörődöm férj, hanem a bűnbánó, aki utoljára csinált ilyet. Ez is csak játék, apám eljátssza, ő soha, soha többé, ha megfenyegetik, akkor se, ha pisztolyt tartanak a fejéhez, akkor se, ha a haverok mondják, akkor se, anyám pedig eljátssza, hogy elhiszi.” Egyébként a novella beszédmódjában szépen ötvözi a megfigyelő gyermek éleslátását és a környezetéből beszivárgó információkat, véleményeket, melyeket magáévá tesz. Ahogyan a fenti példában is, a kötetben alkalmazott perspektíva nem a megszokott gyermekperspektíva, inkább a figyelmen kívül hagyott, még nem egész embernek tekintett fiatal hangja válik hallhatóvá.

A kötet a halálról melankólia nélkül beszél, teljes természetességgel, azokat a tényezőket megjelenítve, amelyek egy személy halála után a valóság részei maradnak a korábban őt körülvevők életében. „Félek, el fog válni apámtól, mert már nem kedves, halk hangon szidja. Feleslegesen félek, apám meghal, ezért nem válnak el soha.” Vagy: „A halálának az idejét pontosan tudom, azon már ott voltam. Szívesen ott lettem volna a születésénél is. Ők ott voltak, amikor megszülettem, látták, én látom, ahogy meghalnak.” A halál más elbeszélésekben is fontos szerepet tölt be. A *Nyaralás, hat betű* narrátora a szülők és nagyszülők halálának és temetésének emlékével és gondolatával telítődik a hangosan elmélkedő nagymama hatására, aki temetkezési terveivel a lány fantáziaképeit lehetetleníti el: „Nem hagyja, hogy elképzeljem a halálomat, az övét kell elképzelnem, a testét, ahogy porrá válik, és a Hármastó felszínén lebeg.” A daganatos betegségek szinte minden elbeszélésben feltűnnek, néhol csak az említés szintjén, máshol a legalaposabban elbeszélt szereplők valóságaként.

Az emberi rezdülésekre érzékeny írások együttérzéssel és utólagos megjegyzések nélkül mutatnak meg egyfajta hétköznapit, ahol minden embert az életét aprólékosan behálózó szorongások, kérdések és rutinok együttesében figyelhetünk meg.